

Tartu Ülikool
Psühholoogia instituut

Höbe Treufeldt

**USULISE ORIENTATSIOONI JA ALKOHOLI TARBIMISE HOIAKUTE JA
KÄITUMISE NING SUBJEKTIIVSE HEAOLU VAHELISED SEOSSED
RELIGIOOSSETE NOORTE HULGAS EESTIS**

Seminaritöö

Juhendajad: prof. Tõnu Lehtsaar

Aire Raidvee, *PhD*

Läbiv pealkiri: Usuline orientatsioon, alkoholi tarbimine ja heaolu

Tartu 2013

Sisukord

Kokkuvõte	3
Abstract	4
SISSEJUHATUS.....	5
Uurimuse taust.....	5
Religiooni seosed alkoholi tarbimisega.....	6
Subjektiivne heaolu	7
Religioon ja subjektiivne heaolu	8
Taust Eestis	9
Religioon Eestis.....	9
Alkoholi tarbimine Eestis.....	11
Subjektiivne heaolu Eestis	12
Senised uurimused.....	12
Usulise orientatsiooni skaala.....	12
Eesmärk ja hüpoteesid.....	16
MEETOD	17
Valim	17
Küsimustikud	17
Uurimistulemuste saamise kirjeldus.....	18
TULEMUSED.....	20
Küsimustike faktorstruktuur.....	20
Küsimustike alaskaalade vahelised seosed.....	21
ARUTELU	23
Tänuavaldused.....	27
Kirjandus	27
Lisad	30

Kokkuvõte

Käesoleva seminaritöö eesmärgiks oli uurida Eesti religioossete noorte usulise orientatsiooni seoseid alkoholi tarbimise käitumisega, alkoholiga seotud hoiakutega ja subjektiivse heaoluga. Selleks viidi läbi empiiriline uurimus, mis koosnes Usulise orientatsiooni skaalast (ROS: Allport ja Ross, 1967; Batson, Schoenrade & Ventis, 1993; Raist, 1998) ning alkoholi, ja subjektiivse heaolu (Pavot & Diener, 1993) küsimustikest. Uurimuses osales 178 inimest. ROS-i faktoranalüüsis eristus originaalskaaladega sarnaselt kolm faktorit: sisemine ($\alpha=.91$), väline ($\alpha=.83$) ja küsiv ($\alpha=.65$) usuline orientatsioon. Regressioonianalüüsis ilmesid sisemise orientatsiooni ja alkoholi tarbimise vahel olulised negatiivsed seosed, kuid sisemine orientatsioon korreleerus positiivselt heaoluga. Küsiv ja välimine orientatsioon ei omanud statistiliselt olulisi seoseid ei alkoholi ega ka subjektiivse heaolu küsimustikuga.

Märksõnad: usuline orientatsioon, alkoholi tarbimine, subjektiivne heaolu

Abstract

The current study's aim was to investigate religious orientation's associations with alcohol consumption attitudes and behaviors and subjective well-being among religious youth in Estonia. To achieve this goal a survey was carried out. This survey included Religious Orientation Scale (ROS: Allport ja Ross, 1967; Batson, Schoenrade & Ventis, 1993; Raist, 1998), alcohol consumption, and subjective well-being (Pavot & Diener, 1993) questionnaires. 178 people took part in the study. Factor analysis of ROS showed similar structure to the original scales and three factors were extracted: internal ($\alpha=.91$), external ($\alpha=.83$) and quest ($\alpha=.65$) religious orientation. Regression analysis showed statistically significant negative associations between internal orientation and alcohol consumption but showed positive correlations for internal orientation and well-being. External and quest orientations showed no significant correlations with neither alcohol consumption nor subjective well-being questionnaire.

Keywords: religious orientation, alcohol consumption, subjective well-being

SISSEJUHATUS

Käesoleva seminaritöö eesmärgiks on uurida, kas Eesti religioosete noorte usuline orientatsioon omab seoseid alkoholi tarbimise käitumisega, alkoholiga seotud hoiakutega ja subjektiivse heaoluga. Statistiliste uuringute põhjal on Eestis noorte alkoholi tarvitamise määr muret tekitavalt kõrge (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, 2009; World Health Organization, 2012) ning omab negatiivset mõju ühiskonnale (Eesti Konjunkturi Instituut, 2013). USA-s on leitud, et religiooniga tihedalt seotud noored tarbivad alkoholi vähem (Vaughan et al, 2011; Walker et al, 2007) jaseega väärivad uurimist ka Eestis.

Eestis vaadeldakse esmakordselt usulist orientatsiooni koos alkoholi tarvitamise ja subjektiivse heaoluga. Eelnevalt on Eesti kontekstis uuritud religioossuse ja subjektiivse heaolu vahelisi seoseid, kuid ei ole vaadeldud, kuidas suhestuvad viimastega alkoholi tarbimise hoiakud ja käitumine. Samuti on enamjaolt on uuritud alkoholi tarbimist ja subjektiivset heaolu eraldi usulisest orientatsioonist. Sellest tulenevalt toetutakse erinevatele USA-s läbiviidud töödele, mis on keskendunud pigem usulise orientatsiooni ja alkoholitarvitamise käsitlemisele.

Seminaritöö sissejuhatus annab kokkuvõtliku ülevaate usulise orientatsiooni uurimisest. Esmalt kirjeldatakse lühidalt tausta ja varasemalt leitud seosed usulise orientatsiooni ja alkoholi tarbimise käitumise ning usulise orientatsiooni ja subjektiivse heaolu vahel. Seejärel antakse ülevaade Eesti hetke olukorrast uurimuse jaoks relevantsetes valdkondades.

Uurimuse taust

Religiooni, spirituaalsuse ja usulise orientatsiooni mõisted

Selleks, et arendada produktiivset dialoogi, on vajalik defineerida esmalt kasutusel olevad terminid.

Religioon: (ld *religio* 'sidumine; hoolimine). Tarmo Kulmari (2006, lk 96) õppesõnastikus defineeritakse religiooni kui mingile kultuurile, etnosele või sotsiaalsele rühmitusele omaste tõekspidamiste, ettekujutuste, müütide ja riituste kompleksi, mille

siduvaks elemendiks on usk üleloomulikesse olendidesse, kellest tuntakse end sõltuvat ja keda tuleb religioosselt austada, kummardada ja teenida. Samas kui Nelson (2009, lk 543) kasutab religiooni defineerimiseks lühemat ja ka universaalsemat lähenemist – tema seletab selle mõiste lahti kui uskumuste ja tavade süsteemi, mille keskmes on inimese suhe üleloomulikuga. Nendest definitsioonidest lähtuvalt arvestatakse üldiselt religioosseks indiviide, kes peavad ennast kuuluvaks mingisse religioossesse liikumisse või järgivad teatud väljakujunenud religioosseid tavasid.

Kindlasti on väga oluline lahutada religiooni mõiste spirituaalsuse mõistest. Need mõisted ei ole sünonüümsed. Spirituaalsus on keeruline termin, millel on lai tähendusväli ning ei ole ühtset üldiselt aktsepteeritud definitsiooni. Nelson (2009, lk 547) avab spirituaalsuse mõiste järgmiselt: Spirituaalsust on tihti defineeritud kui indiviidi ja transtsendentse või püha vahelise suhte kogemuslikku ja personaalset külge. Religioosses traditsioonis on see religiooni elav reaalsus nagu seda kogetakse traditsiooni järgija poolt. Ehk siis võib olla religioosne ja mitte spirituaalne; spirituaalne, samas mitte olla religioosne; aga ka mõlemat või mitte kumbagi.

Eelpool lahtiseletatud kahest terminist (religioon ja spirituaalsus) tuleks veelkord lahutada käesoleva töö keskne mõiste – usuline orientatsioon. Usulist orientatsiooni jagatakse üldiselt seesmiseks, välimiseks ja küsivaks ning usuline orientatsioon ei ole konfessioonispetsiifiline. Lühidalt öeldes on usuline orientatsioon uskumise viis, mille eesmärgiks on kirjeldada uskumise motiive. Kuigi suurem osa usulise orientatsiooni alastest uuringutest on tehtud õhtumaises kultuuris – seega kristluse kontekstis, on kirjeldatud usulise orientatsiooni terminites (seesmine ja välimine orientatsioon) ka teiste konfessioonide järgijaid (Nelson, 2009, lk 26). Kuid on ka leitud, et teatud konfessioonide vahelised erisused eksiteerivad (Koskinen-Hagman, 1999, lk 42). Hetkel on väga vähe vaadatud usulist orientatsiooni koos mittekristlike religioonidega ning see võiks kindlasti olla ka üks tuleviku uurimussuundi. Käesolevas uurimuses on usulist orientatsiooni vaadeldud kristlikus kontekstis.

Religiooni seosed alkoholi tarbimisega

Vaughan, de Dios, Steinfeldt ja Kratz (2011) leidsid, et hoiak alkoholi vahendab noorte seas osaliselt religioossust ja alkoholi tarbimise sagedust ning Walker, Ainette, Wills ja

Mendoza (2007) leidsid oma uurimuses, et religioossus omas noorte hulgas vähendavaid kaudseid efekte alkoholi tarbimisele: 1) positiivse enesekontrolli kaudu; 2) vähem tolereeriti eakaaslaste alkoholi tarbimist; 3) ennast seostati vähem norme rikkuvate eakaaslastega; 4) ning alkoholi kui toimetuleku strateegia mitte heakskiitmine. Selline tulemus läheb kokku Wills, Yaeger ja Sandy (2003) longituuduuringu leidudega. Nimelt selgus, et religioossus põhikoolis oli pöördvõrdeliselt seotud alkoholi, tubaka ning marihuaana tarbimisega. Leiti ka, et religioossus vähendas algset alkoholi tarbimise taset ja alkoholi tarvitamise kasvu aja jooksul. Sarnaseid tulemusi on saadud ka täiskasvanud inimeste seast, näiteks on välja toodud, et religioossed inimesed tarbivad vähem alkoholi ja suitsetavad vähem (Myers, 2007) ning, et vanemad inimesed kasutavad mitmeid toimetulekustrateegiaid (sh religioon) stressirohkete elusündmustega korral, mis toovad kaasa alkoholi tarbimise vähenemise (Krause, 1991).

Subjektiivne heaolu

Viimastel aastakümnetel on hakatud järjest enam tähelepanu pöörama inimeste eluga rahulolule ning on kasvanud selle valdkonnaga seotud uurimustöö (Diener, 2009, lk 101). Subjektiivse rahulolu uurimise peamiseks rakenduslikuks eesmärgiks on parandada inimeste elukvaliteeti ning kuna elukvaliteedi võtmekomponendiks on subjektiivne rahulolu, siis selle mõõtmine on oluline mõistmaks, kuidas heaolu tõsta. Järjest suureneb ka uurimustööde hulk, mis on leidnud, et kõrge subjektiivne heaolu ei ole kasulik mitte ainult üksikindiviidile, vaid aitab kaasa ühiskonna efektiivsemale funktsioneerimisele (Diener, 2009; Jayawickreme, Forgeard & Seligman, 2012).

Pavot ja Diener'i (1993) Eluga rahulolu skaala (*The Satisfaction With Life Scale: SWLS*) arendati välja hindamaks vastaja elu tervikuna. Eluga rahulolu viitab hinnanguprotsessile, mille käigus inividid hindavad oma elu kvaliteeti, lähtudes omaksvõetud unikaalsetest otsustuskriteeriumitest. Eeldatakse, et toimub indiviidi subjektiivselt tajutud eluolude võrdlus internaliseeritud standardiga ning mida suurem kattuvusala on neil kahel domeenil, seda suurem on ka eluga rahulolu (Diener, 2009, lk 102). Subjektiivse rahulolu juures on teada, et inimesed tähtsustavad erinevaid eluvaldkondi erinevalt ning nende rahuolu kriteeriumid võivad olla samuti erinevad. Seega toob Diener välja, et on oluline hinnata pigem inimese globaalset eluga rahulolu, kui ainult rahuolu mõne spetsiifilise elusfääriga. Seetõttu on SWLS-i küsimustik üldine, andes inimestele nii

võimaluse hinnata oma eluvaldkondi - võttes aluseks oma väärtussüsteemi, mille tulemuseks on üldine hinnang heaolule. (Diener, 2009).

On tuvastatud kaks laiemat subjektiivse heaolu aspekti: 1) afektiivne komponent (mis omakorda jaguneb positiivseks ja negatiivseks afektiks); 2) kognitiivne komponent (mida käsitletaksegi kui subjektiivset heaolu). Normatiivse andmestikuga tehtud analüüsid näitavad head konvergeeruvat valiidsust teiste skaaladega ning ka teiste subjektiivset heaolu hindavate vahenditega. Heaolu mõõtmine SLWS-i abil näitab teatud stabiilsust. SWLS omab ka potentsiaali olemaks väärtuslik vahend kliinilise sekkumise juures (Pavot & Diener, 1993).

Kui varajane uurimussuund keskendus pigem heaolu põhjustele, siis hiljuti on hakatud tähelepanu pöörama heaolu tagajärgedele ja eriti sellele, kas subjektiivse heaolu kõrge tase on kasulik efektiivsele funktsioneerimisele või ka alternatiivselt, kas see takistab edu. Järjest suurenev hulk uurimusi viitab sellele, et kõrge subjektiivse heaolu ja eluga rahulolu tasemed parandavad olulisel määral elu neljas valdkonnas: 1) tervis ja pikaajalisus; 2) töö ja sissetulek; 3) sotsiaalsed suhted; 4) sotsiaalne kasu/tulu (Liang, Krause & Bennett, 2001; Diener & Biswas-Diener, 2008; Norton et al, 2013)

Religioon ja subjektiivne heaolu

Üldiselt on uuringud leidnud, et religiooniga seotud inimesed raporteerivad ka kõrgemat subjektiivset heaolu (Myers, 2007; Diener, 2009; Ryan & Diener, 2009; Diener, Tay & Myers, 2011). Myers (2007) toob välja, et mitmed uuringud on näidanud väikeseid, kuid samas olulisi religiooni kasutegureid inimeste subjektiivsele heaolule ja altruistlikule käitumisele. Kirikuskäijad raporteerivad kõrgemat subjektiivset õnnelikkust, on veidi tervemad ning altimad andestama. Diener ja Biswas-Diener (2008) on leidnud, et religioossed invidiidid elavad kauem, tarbivad vähemtõenäoliselt narkootikume, nad tõenäolisemalt on haridustel pikemalt, teenivad enam ja on vähemtõenäolisemad sooritama kuritegusid. Samas on leitud ka, et subjektiivse heaolu ja religioossuse vahelised seosed on vahendatud sotsiaalse toe, lugupeetavaks olemise ja elu tähenduse või eesmärgi teadmise poolt (Diener, Tay & Myers, 2011). Koenig ja Valliant (2009) täheldasid, et tihe kirikus käimine omas tervisele kaudseid efekte ning heaolule otseseid efekte.

Religioossuse või spirituaalsuse ja heaolu vahelised suhted paistavad olevat paradoksaalset laadi. Kõrgema heaolu tasemega on seostatud religioossetel teenistustel

osalemist, religioosse kuuluvustunde tugevust, suhet Jumalaga; ja palvet. (Ryan & Diener, 2009). Myers (2007) mainib ka USA leidu, et kirikus tihedalt käivad religioossed inimesed, elavad 8 aastat kauem. Samas on kõrgema religioossuse taset seostatud ka kõrgema elurahuloluga ja madalama suitsiidi esinemise sagedusega (Ryan & Diener, 2009). Arvatakse, et kõrgema heaolu ja religioossuse vahel olev positiivne seos tuleneb nii organiseeritud religiooni poolt loodud sotsiaalse võrgustiku kui ka teiste tugisüsteemidega üheduses olemisest. Need omakorda viivad subjektiivse tähenduse ja eesmärgi tajumiseni (Myers, 2007). Kuid olulist rolli tundub mängivat religioosne motiveeritus - heaolu efekt paistab esile tulema just seesmise, mitte aga välise usulise orientatsiooni puhul (Myers, 2007; Ryan & Diener, 2009). On täheldatud, et selline seos on tugevam teatud gruppide lõikes nagu näiteks naised, aafrika ameeriklased ja vanemad inimesed, ning nõrgem Euroopa sekulariseerunud maades (Ryan & Diener, 2009). Kuid paradoksaalsed on hiljutiste uurimuste leiud, et mõned kõrgeima subjektiivse heaoluga riigid ei ole üldiselt eriti religioossed ja nendes riikides on täheldatud organiseeritud religioonist lahkumise tendentsi. Samas raporteerivad mõned kõige religioossemad riigid väga madalaid subjektiivseid heaolu tasemeid (Ryan & Diener, 2009). Sarnane on ka Diener'i, Tay' ja Myers'i (2011) leid, et väga religioossetes maades ja USA kõrge religioossusega osariikides elavad inimesed hindavad oma elukvaliteeti kõrgemalt kui mittereligioossed inimesed, kuid väikseima religioossusega maades selline erinevus hajub. Eestis viidi 2012. aastal läbi seminaritöö, mis käsitles religiooni ja subjektiivse heaolu vahelisi seoseid (Kull, 2012). Leiti, et on olemas nõrk positiivne seos, mis ilmneb vaid vanuse kasvades. Sellistest leidudest võib järeldada, et see, kas religioon omab seoseid subjektiivse eluga rahuloluga, sõltub paljuski konkreetsest ühiskonnast ja kultuurikontekstist.

Taust Eestis

Religioon Eestis

Eesti on olnud mõnda aega üks väikseima religioossuse tasemega riike Euroopas (Eurobaromeeter, 2011). Samas on välja toodud, et võrreldes nõukogude perioodiga on taasiseseisvunud Eestis religiooni tähtsus inimeste eludes pidevalt kasvanud ja seda just eelkõige kõrgema haridustasemega, mitte-eestlaste, linnaelanike ja naiste hulgas (Saar, 2012 lk 50-55). Kuid nii Euroopas üldiselt kui ka Eestis on märgata viiteid sekulariseerumisele ehk ilmalikustumisele. Ehk siis tundub, et kuigi Eestis on täheldatud trendi, et inimesed on

hakanud ennast enam usklikuks pidama, siis samas on märgata ka traditsioonilise religioosse kuuluvuse vähenemist ja pigem individikeskse spirituaalsuse kasvu (Altnurme, 2005; Altnurme, 2012 lk 195; Eurobaromeeter, 2011).

Elust, usust ja usuelust (EUU: Saarpoll, 2010) uuring leidis, et kogudusse või usuliikumisse kuulusid 16% vastanutest, 40% pidas end usklikuks või usu poole kalduvaks inimeseks. Leiti veel, et 33% vastanutest olid usu suhtes ükskõiksed ning 23% pidasid end kas ateistiks või ateismi kalduvaks. 2010 EUU tulemuste põhjal nentis Andrus Saar, et on väga keerukas määratleda täpselt, kui palju on usklikke inimesti Eestis, kuna 41% inimestest väidavad, et ei poolda ühtki religiooni ega kirikut, vaid tunnistavad oma usku. Kuid nendest oma usu pooldajatest on 20% mõne koguduse liikmed ja 10% oma usu pooldajatest peavad end pigem ateistiks. Kuid Saar rõhutab ka, et saadud vastandlike tulemuste seas leidub ka selgeid tendentse: 1) madalama haridustasemega inimeste hulgas on rohkem mitteusklikke; 2) usklite inimeste seas on suurim kõrgharidusega inimeste osakaal; 3) ning mehed kalduvad olema tõenäolisemalt mitteusklikud (usklite hulgas on mehi 30%, ateistide hulgas 61%) (lk 56-57). Saar teostas EUU 2010 andmete põhjal analüüsi, millest selgus, et Eesti inimestel leidub mitmeid eri viise, kuidas määratleda enda usklikkust. Koguduseliikmeks olemine ei pruugi tähendada, et inimene on usklik, ning enda ateistiks nimetamine ei välista, et individil on oma uskumuste süsteem (Saar, 2012, lk 74-75).

Eriti religioonikauged paistavad olevat Eestis noored. Schihalejev (2012, lk 232) toob välja, et EUU 2010 andmetest lähtuvalt osalevad 15-20-aastased noored usulise praktikaga seotud tegevustes veelgi vähem kui teised vanuserühmad, kõigest 4% pidas ennast kuuluvaks kogudusse ning üle 90% ütles, et ei ole kunagi lugenud Piiblit ja 80% vastanutest polnud kunagi käinud Jumalateenistusel.

Hiljuti läbiviidud 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse (Statistikaamet, 2013) tulemuste kohaselt võib tõdeda, et kokku tunnistasid kindlat usku 29% inimestest, nendest enam levinud oli õigeusk (16%) ja luteri usk (10%). 15-aastastest ja vanematest eestlastest tunnistasid kindlat usku 19%, mitte-eestlaste hulgas oli see 50%. Samas 54% 15-aastastest ja vanematest ei pidanud omaks ühtegi usku.

Alkoholi tarbimine Eestis

Eesti Konjuktuurinstituudi (EKI, 2013) poolt välja antav põhjalik ülevaade alkoholiturust, tarbimisest ja probleemidest käsitleb alkoholi liigse tarbimisega seonduvaid kahjusid ühiskonnale. Viimane raamat ilmus 2013. aastal ning selles kajastati 2012. aasta alkoholiga seonduvaid trende. Kirjeldades viimase paari aasta suunda, siis 2007. aasta majandusbuumi ajal tarbis iga Eesti elanik 12.6 liitrit absoluutset alkoholi. 2010. aastaks oli majanduslanguse ühe tagajärjena tarbimine langenud 9.6 absoluutse liitrini. Kuid viimased aastad on toonud endaga alkoholi tarbimise kasvu (2011. aastal 10.2 liitrit elaniku kohta), ning sellega seoses on ka kasvanud kahjud ühiskonnale. Eesti Konjukturiinstituudi andmetel on alkoholi liigtarbimisega seostuvad kahjud ühiskonnale palju suuremad kui selle tootmisest ja müügist laekuvad maksutulud.

2011. aastal tarbis alkoholi enda hinnangul väga harva või üldse mitte 69% seal hulgas alkoholi ei tarvitanud üldse 13% inimestest. Võrreldes 2010. aasta andmetega on inimeste osakaal, kes hindasid enda alkoholsete jookide tarbimist paljuks, vähenenud 4-lt 2-le protsendile, ning mõõduka alkoholi tarbimine on tõusnud 26-lt 29-le protsendile. Samas on inimesed teadlikud alkoholi liigtarbimisega seotud probleemide tõsidusest. Probleemaatiliseimateks hinnati alkoholijoobes sõiduki juhtimist, laste alkoholitarbimist ning alkoholi kuritarvitamisega seonduvaid terviseprobleeme.

Terav probleem on alaealiste alkoholitarbimine, mis mõjub väga negatiivselt noorte tervisele ja käitumisele. ESPAD-i (2009) poolt korraldatud üle-euroopaline uurimus leidis, et kuni 11-aastastest kooliõpilastest on Eestis kanget alkoholi proovinud 11% poistest ja 6% tüdrukutest, 16. eluaastaks on need protsendid tõusnud vastavalt 37% ja 42%. Sama uuring toob välja, et 10% poistest ja 3% tüdrukutest olid esmakordselt joobes olnud 11-aastaselt või varem ning 15–16-aastastest noorukitest oli vähemalt korra kuus alkoholi joobes olnud 11%. Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) on leidnud, et Eestis on probleemiks noorte alkoholimürgistused: 27% poistest ja 21% tüdrukutest olid esmakordselt alkoholijoobes 13-aastaselt või varem. Kaks või enam korda on alkoholijoobes olnud 18% 13-aastastest ja 45% 15-aastastest õpilastest (World Health Organization, 2012). Samuti on noorte hulgas levinud tugev episoodiline alkoholi tarbimine – 55% õpilastest olid viimase kuu jooksul tarbinud enam kui viis ühikut alkoholi korraga (ESPAD, 2009).

Subjektiivne heaolu Eestis

2011. aasta inimarengu aruanne (Eesti Koostöö Kogu, 2011) toob välja, et subjektiivse heaolu ajalist kujunemist on väga vähe uuritud sellistes üleminekuriikides nagu seda on Eesti ja teised Balti riigid. Heaolu arengut kirjeldatakse kui V-kujulist kõverat, kus esialgne heaolu langus asendus teatud aja möödudes tõusuga. Heaolu kasvas esialgselt eelkõige materiaalsete hüvede suurenemisele ning see toimus teiste eluvaldkondadega rahulolu arvelt. On ka leitud, et ühiskonna muutustega kohanevad paremini õppurid, kõrgema sissetulekuga inimesed ning kõrgema haridusega inimesed.

Rahulolu uurimisel leiti, et Eestis on eluga kõige enam rahul noored ja õppurid, nendele järgnesid töötavad inimesed ning kõige vähem olid Eestis eluga rahul pensionärid ja töötud inimesed. On välja toodud, et sellised erinevused on suuresti tingitud sissetulekute, tervise ja riigi usalduse erinevustest. 2010 andmetel olid 72% inimestest Eestis üldiselt eluga rahul, mis jääb vaid veidi alla Euroopa Liidu keskmisele rahulolutasemele, milleks on 78% (Eurobaromeeter, 2011). Samuti on märgata ka tõusutrende 11-15-aastaste õpilaste elurahuloluga – viimaste uuringute andmetel oli 89% poistest ja 86% tüdrukutest oma eluga rahul (World Health Organization, 2012).

Senised uurimused

Usulise orientatsiooni skaala

Usulise orientatsiooni mõiste kujunemine

Teise maailmasõja järgsel ajal hakati sotsiaalpsühholoogias enam rõhku panema uskumise viiside ja etnotsentrismi vaheliste seoste uurimisele. 1940ndatel hakati tähelepanu pöörama empiirilistele andmetele, mis vihjasid sellele, et religioossed inimesed on eelarvamuslikumad võrreldes mittereligioossete indiviididega. 1944. aastal alustasid Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson ja Sanford 6-aastase projektiga, mille eesmärgiks oli identifitseerida natsismi pooldajate iseloomutunnused. Sellistesse küsimustikesse kaasati ka küsimused religiooni kohta (Batson, Schoenrade & Ventis, 1993, lk 159). 1950. aastal avaldasid kvalitatiivsete uuringute tulemuste põhjal Adorno, Frenkel-Brunswik, Levinson ja Sanford raamatu Autoritaarne Isiksus (*The Authoritarian Personality*), kus nad tõdesid

järgnevat: üksi see, kas religiooni aktsepteeritakse või mitte, ei oma nii suurt tähtsust, kui see millisel viisil seda tehakse. Sellise tulemuse põhjal löid nad järgmise eristuse: 1) religioon, mis on konventsionaalne, eksternaliseeritud ja neutraliseeritud; 2) ja religioon, mis on personaalsem ja internaliseeritud (Wilson, 1960).

Üks kõige olulisemaid 20. saj religioonipsühholoogia uurijaid oli sotsiaalpsühholoog ja isiksuseeadumuste teoreetik Gordon Allport (1897-1967). Nagu ka paljud teised, kes olid puudutatud natsismist ja Teisest maailmasõjast, oli ka Allportil tugev huvi uurida autoritaarsust ja eelarvamusi. Allporti oma varajastes töödes (1950) eristas nn küpse usu ebaküpsust. Küpse usu tunnusteks olid: 1) keeruline ja omaksvõetud kriitiliselt; 2) seesmiselt motiveeritud; 3) loob konsistentse moraali; 4) puudutab kõiki eluvaldkondi; 5) integreeriv; 6) põhiliselt heuristiline. Ebaküpsuse usu tunnused moodustasid küpse usu tunnuste vastanditest. Küpse vs ebaküpsuse usu kontseptuaalne uurimine oli aluseks Allporti hilisematele religiooniuuringutele, sealhulgas ka usulise orientatsiooni skaalale. Allport rõhutas 1954. aastal avaldatud raamatus *The Nature of Prejudice* religioosse kuuluvuse juures oleva motivatsioonilise komponendi tähtsust. Ta postuleeris, et individid, kes kuuluvad mingisse religioossesse institutsiooni utilitaarsete ja kasusaamise eesmärkide tõttu – ehk need, kellel on välised religioossed väärtused – on eelarvamuslikumad (Wilson, 1960).

Oma uuringutes kirjeldas Allport järgmist nähtust – paljud religioossed inimesed omavad kõrgel tasemel eelarvamuslikku suhtumist, isegi sellisel juhul kui nende religioossed tõekspidamised ei ole taolist hoiakut soodustavad, või isegi vastupidi – nende religiooni suurkujud olid tegelikult silmapaistvalt sallivad. (Allport, 1966). Sellist religioosset paradoksi uuris Allport edasi ning 1967. aastal avaldatud artiklis pakkusid Allport ja Ross välja neli üldistust subjektiivse religiooni suhtest etniliste eelarvamustega: 1) keskmiselt on kirikuskäijad eelarvamuslikumad kui mittekirikuskäijad; 2) selline suhe on kõverjooneline; 3) inimesed, kellel on väline usuline orientatsioon, on olulisemal määral eelarvamuslikumad kui sisemise orientatsiooniga inimesed; 4) ning inimesed, kes on valimatult pro-religioossed, on enim eelarvamuslikud. Kirikuskäijate vastuoluliste hoiakute seletamiseks otsisid Allport ja Ross (1967) vastust küsimusele, millistel põhjustel on individid religioosselt pühendunud? Esiteks leidsid nad, et religioon tõmbab teatud inimesi instrumentaalsete või väliste põhjuste tõttu. Sellised inimesed suhtusid religiooni kui millegi saavutamiseks vajalikku abivahendisse. Teiseks identifitseerisid nad inimesed, kelle jaoks religioon iseenesest oligi kirikuskäimise eesmärk. Nende uuringutest tuli välja, et individid, kes omasid väliselt suunitletud hoiakuid religiooni suhtes, olid tõenäolisemalt eelarvamuslikumad kui need, kes

tegelesid religiooniga selle sisemise väärtuse tõttu. 1967. aastal võttis Allport kasutusele internaalse (seesmine) ja eksternaalse (välise) usulise orientatsiooni mõiste ning koostas 20-väitelise küsimustiku nende mõõtmiseks. Algselt käsitles Allport sisemist ja välist usulist orientatsiooni kui ühe faktori vastaspooluseid, kuid hiljem Allport ja Ross (1967) leidsid uurides sisemine ja välimise orientatsiooni seoseid eelarvamuslikkusega, et need skaalad ei sõltunud üksteisest ning seega leidsid nad, et tegu on kahe erineva dimensiooniga. Sellisest tulemusest lähtudes pakkusid nad välja 4 religioossuse tüüpi: seesmine (kõrge sisemine, madal väline skoor); väline (kõrge väline, madal sisemine skoor); valimatult proreligioosne (kõrged sisemine ja välimine skoor); ja valimatult antireligioosne (madalad sisemine ja välimine skoor). Selline usulise orientatsiooni tüpoloogია on senini palju kasutusel usulise orientatsiooni uurimisel (Raist, 1998).

Praeguseks on Allporti usulise orientatsiooni küsimustikku edasi arendatud. Käesolevas uurimuses kasutusel olev usulise orientatsiooni skaala (ROS; *Religious Orientation Scale*) algallikaks on Raisti (1998) eesti keelne adaptatsioon Allport ja Rossi (1967) ja Batsoni (1993) skaaladest, mis kokku koosneb 47-st väitest. ROS jaguneb kolmeks alaskaalaks: 1) välist usulist orientatsiooni mõõtev skaala; 2) sisemist usulist orientatsiooni mõõtev skaala; 3) ning hiljem lisatud Batsoni (1993) küsija orientatsiooni skaala. Batson, Schoenrade ja Ventis (1993) pakkusid välja täienduse Allporti sisemise vs välise usulise orientatsiooni käsitlusele. Nad argumenteerisid täienduse vajaduse poolt järgmiselt: kuigi sisemine-välimine orientatsiooniskaala on intuiitiivselt sobilik ning ka väga populaarne, ei taga see kahjuks adekvaatse arusaamise uskumise viisidest ning seega peaks seda skaalat muutma (lk 158). Nad tõid ka välja selle, et küsimused, mis peaksid mõõtma välist orientatsiooni, on üldiselt kooskõlas Allporti poolt välja käidud välise orientatsiooni kontseptsiooniga, kuid sama ei saa väita sisemise orientatsiooni küsimuste kohta. Batson ja kolleegid argumenteerisid, et sisemise orientatsiooni skaala mõõdab arvatavasti midagi muud kui seda, mida Allport mõõta tahtis – mitte küpset usku, vaid pigem ortodokssetele religioossetele uskumustele ja tavadele pühendumist (1993, lk 163-164). Batson rõhutas, et Allporti sisemise usuline orientatsiooni küsimustikust puudusid kolm karakteristikut, mis olid olemas tema küpse usu käsitluses: 1) kompleksus; 2) kahtlus; 3) pidev otsing – kokkuvõttes religioon kui otsing (*religion as quest*). Need kolm karakteristikut asetsevadki Batsoni (1993) poolt formuleeritud küsiva orientatsiooni tuumikus (lk 166). Oma uurimustele toetudes löid nad mitu uut usulise orientatsiooni skaalat, nende hulgas küsiv skaala (Q – *quest*).

Väline orientatsioon

Väline orientatsioon (*External orientation*): Indiviidile ei ole usk väärtus iseenesest, vaid omab pigem instrumentaalset väärtust, teenides personaalseid motiive nagu mugavus, turvalisus või sotsiaalne staatus. Allport iseloomustab sellist lähenemist kui utilitaarset orientatsiooni (Allport, 1966).

Sisemine orientatsioon

Sisemine orientatsioon (*Internal orientation*): Inimene suhtub usku kui väärtusesse iseenesest. Selline usk püüdleb väljuda enesekesksete vajaduste piiridest, võtab tõsiselt vennalikkuse käsku, mida leidub kõikides religioonides, ja otsib olemise ühtlust (Allport, 1966).

Küsiv orientatsioon

Küsiv orientatsioon (*Quest orientation*) arendati välja Batsoni ja kolleegide poolt (1993). Nad väitsid, et ROS ei mõõtnud silmatorkavaid aspekte nagu näiteks avatus, paindlikkus, ebakindlus ja kahtlus. Küsiv orientatsioon kirjeldab indiviide, kelle jaoks on religioon pidev, avatud hoiakuga uuriv lähenemine eksestentsiaalsetele küsimustele ning samas ka tõsiasja aktsepteerimine, et paljudele tähtsatele religioosetele küsimustele ei ole üheseid vastuseid, ja ettevaatlik uskumiseviis, mis on avatud muutustele.

Käesolevas seminaritöös kasutatakse 1998. a Tea Raisti poolt eesti keelde adapteeritud usulise orientatsiooni skaalat. Raist lähtus eelnevalt väljatoodud Allport ja Rossi (1967) ja Batsoni ja kolleegide (1993) usulise orientatsiooni käsitlustest. Tema bakalaureusetöö raames küsitleti 148 usuga mingil viisil seotud inimest (Tartu Ülikooli Usuteaduskonnast). Saadi heade psühhomeetriliste näitajatega eestikeelne skaala, mille faktorstruktuur oli sarnane algsele skaalale ning mis sisuliselt vastas Allporti ja Batsoni usulise orientatsiooni tüpoloogiale. Usulise orientatsiooni küsimustiku originaalvaidete (Allport, 1967) ja nendele lisatud vaidete (Batson, Schoenrade & Ventis, 1993) faktoranalüüsis eristus kolm faktorit ning nende põhjal järelendas Raist, et adaptatsioon vastas esialgsete küsimustike struktuuridele. Kõige selgemalt eristus sisemine orientatsioon, millel oli ka kõige suurem seesmine homogeensus (Cronbachi $\alpha=0.94$). Sellele järgnes väline orientatsioon, mille seesmine homogeensus oli samuti hea (Cronbachi $\alpha=0.76$). Küsiva orientatsiooni seesmine homogeensus oli aga

suhteliselt madal (Cronbachi $\alpha=0.57$). Leiti ka sisemise ja välise skaala vaheline mõõdukas korrelatsioon $r=0.33$, millest Raist järeldas, et skaalad on omavahel seotud ja mõõdavad ühe konstrukti erinevaid tahke. Korrelatsioonide põhjal võib pidada küsivat skaalat välise ja sisemise skaala suhtes sõltumatuks dimensiooniks.

Eesmärk ja hüpoteesid

Empiirilise uuringu eesmärgiks oli uurida, kas erinevad usulised orientatsioonid (sisemine, välimine ja küsiv) omavad seoseid alkoholi tarbimisega, hoiaktutega alkoholi ja heaoluga.

Kirjandusest lähtuvalt püstitati hüpoteesid:

1. Sisemine usuline orientatsioon on negatiivselt seotud alkoholi tarbimisega.
2. Sisemine usuline orientatsioon on negatiivselt seotud alkoholi pooldava hoiakuga.
3. Väline usuline orientatsioon ei ole seotud alkoholi tarbimisega ja sellega seotud hoiakuga.
4. Küsiv usuline orientatsioon ei ole seotud alkoholi tarbimisega ja hoiakuga.
5. Sisemine usuline orientatsioon on seotud kõrgema tajutud subjektiivse heaoluga.
6. Väline orientatsioon ei ole seotud subjektiivse heaoluga.
7. Küsiv orientatsioon ei ole seotud subjektiivse heaoluga.

MEETOD

Valim

Uurimuses osales 178 religiooniga seotud inimest. Taustinfo oli olemas 133 isiku kohta, kelle vanus jäi vahemikku 14-60 ($M=24$; $SD=7.6$). Mehi oli 49 ja naisi oli 84. Kiriklik kuuluvus jagunes baptistide ($N=80$) ja teistesse kristlikesse usulahkudesse kuulujate ($N=53$) vahel. Vastajatest 15.7% olid põhiharidusega, 23.6% keskharidusega, 13.5% lõpetamata kõrgharidusega ja 19.7% kõrgharidusega. Peaaegu kõik vastajatest identifitseerisid ennast eestlastena, vaid üks inimene määratles ennast muu (täpsustamata) rahvuse esindajana. Valim moodustus mugavusvalimina, kus küsimustikutäitjad leiti suuresti tutvusringkonna seast.

Küsimustikud

Küsimustik jaotus neljaks osaks: 1) Usulise orientatsiooni skaala (ROS); 2) Alkoholi tarbimise käitumise ja hoiakute küsimustik (ALK); 3) Subjektiivse heaolu küsimustik (SWLS); 4) Üldised küsimused vastaja kohta.

Usulise orientatsiooni skaala

Usulise orientatsiooni mõõtmiseks kasutati Raisti poolt (1998) eesti keelde adapteeritud ROS-i, mis koosneb 47-st küsimusest. ROS-i väited on koostatud Likerti tüüpi skaalana, kus indiviidil palutakse hinnata vahemikus 1-5 (*1-täiesti vale*; *5- täiesti õige*) kuivõrd iga küsimus iseloomustab teda. ROS jaotub omakorda kolmeks alamdimensiooniks:

1. Välist orientatsiooni mõõtvad küsimused. Näiteks: (1) *Palvetan kirikus, sest kõik teised teevad seda*; (2) *Käin kirikus sellepärast, et kogudus hoolitseb mu materiaalsete vajaduste eest*; (3) *Ma tunnen usu vastu huvi, sest mulle meeldib aega veeta koos sõpradega kogudusest*.
2. Sisemist orientatsiooni mõõtvad küsimused. Näiteks: (1) *Ma vajan Jumala juhtimist*; (2) *Ma püüan elada kogu oma elu oma usuliste vaadete järgi*; (3) *Ma vajan vaimulikku osadust*.
3. Küsivat orientatsiooni mõõtvad küsimused. Näiteks: (1) *Küsimused on mu usukogemuse juures palju tähtsamad kui vastused*; (2) *Tunnen huvi igasuguste*

religioone puudutavate asjade vastu; (3) Minu usulist arengut on tagant tõuganud mu järjest suurenev teadlikkus oma identiteedist.

Alkoholi küsimustik

Käesolevas uurimuse tarbeks konstrueeriti uus alkoholi tarbimist ja hoiakuid mõõtev küsimustik. Eeskujuks võeti USA-s religiooni ja alkoholi uuringutes kasutatud küsimused (Vaughan et al, 2011; Walker et al, 2007; Wills, Yaeger & Sandy, 2003). Vastuse varjandid olid Likerti tüüpi skaalal vahemikus 1-5 (1- *üldse ei nõustu*; 5- *nõustun täiesti*). Näiteks: (1) *Alkohol aitab lõõgastuda*; (2) *Harilikult tarbin alkoholi sõpradega koos olles*; (3) *Vahel võib end purju juua*. Küsimustik koosnes 14-st väitest.

Subjektiivse heaolu küsimustik

Subjektiivse heaolu hindamiseks kasutati *Satisfaction with Life Scale* (Pavot & Diener, 1993). Skaala koosnes viiest küsimusest ning vastuseid hinnati Likerti tüüpi skaalal 1-7 (1- *ei nõustu üldse*; 2- *ei nõustu*; 3- *mõnes mõttes ei nõustu*; 4- *raske öelda*; 5- *mõnes mõttes nõustun*; 6- *nõustun*; 7 - *nõustun täiesti*). SWLS-is esitatud küsimused: (1) *Suurel määral on minu elu ideaalilähedane*; (2) *Minu elutingimused on suurepärased*; (3) *Ma olen oma eluga rahul*; (4) *Seni olen ma olulised asjad oma elus saavutanud*; (5) *Kui ma saaksin oma elu uuesti elada, ei muudaks ma peaaegu midagi*.

Üldised küsimused

Siia kuulusid küsimused vastaja soo, vanuse, rahvuse, kirikuliku kuuluvuse, haridustaseme kohta.

Uurimistulemuste saamise kirjeldus

Suurem osa andmetest koguti Tartu Ülikooli psühholoogia instituudi internetipõhiste uuringute keskkonnast. 22 inimest täitsid küsimustikud paberkandjal. Küsimustikule vastamine oli anonüümne, vabatahtlik ning enamasti levitati seda tutvusringkonnas. Andmetöötlus teostati IBM-i statistilise andmetöötluse programmi SPSS 20.0 (Statistical Package for Social Sciences) ja vabatarkvara R (The R Core Team, 2012) abil.

Andmeanalüüs

Töös kasutati kirjeldavaid statistikuid, uurivat faktoranalüüsi, sammregressioonanalüüsi. Faktorstruktuuri uurimiseks viidi läbi peatelgede analüüs (*Principal Axis Factoring*) kaldpööramisega (*Oblimin with Kaiser Normalization*). Faktoranalüüsi rakendamise adekvaatsuse hindamiseks kasutati Kaiser-Meyer Olkin'i meetodit, millest selgus, et faktoranalüüs on antud andmetele sobilik (ROS KMO=.861; ALK KMO=.90; SWLS KMO=.81). Mudeli adekvaatsuse kontrollimiseks vaadati mudeli jääkide normaaljaotust kvantiil-kvantiil-graafiku (ik *Q-Q-plot*) abil. Väidete jaotumine faktoritesse otsustati lähtudes faktorlaadungitest. Eesmärgiks oli leida kõrge seesmise homogeensusega kombinatsioon, mis kirjeldaks ära võimalikult palju varieeruvusest ja selletõttu jäeti skaalast välja neli, ülejäänud väidetega nõrgalt seotud küsimust. Regressioonanalüüs teostati saadud faktorskooridega.

TULEMUSED

Uuringus kasutatud küsimustik jagunes neljaks osaks: 1) Usulise orientatsiooni skaala: ROS; 2) Alkoholi küsimustik: ALK; 3) Subjektiivse heaolu küsimustik: SWLS; 4) Üldised küsimused. Järgnevalt antakse ülevaade uurimistulemustest. Esmajärjekorras kirjeldatakse faktoranalüüsi tulemusi: kõigepealt ROS-i faktorstruktuuri, siis alkoholi küsimustikus eristunud faktoreid ning viimaks subjektiivse heaolu faktorstruktuuri. Seejärel keskendutakse usulise orientatsiooni, alkoholi tarbimise ja hoiakute ning subjektiivse heaolu vaheliste seoste regressioonanalüüsile.

Küsimustike faktorstruktuur

Usulise orientatsiooni skaala faktorstruktuur. ROS-i faktorstruktuuri uurimiseks viidi läbi peatelgede analüüs kaldpööramisega. Andmeid oli 178-lt vastajalt ning 47-st küsimusest kaasati faktoranalüüsi 43. ROS-i skaalal eristus kolm faktorit, mis on kooskõlas eelnevate uuringutega. Cronbachi α on alaskaaladel: sisemisel skaalal .91, välimisel skaalal .83 ja küsival skaalal .65. Faktrostruktuuris eraldus 3 faktorit: 22 küsimust sobitusid esimesse ehk sisemisse faktorisse; 14 küsimust grupeerus teise ehk välimisse faktorisse ning 6 küsimust küsivasse faktorisse. Need kolm faktorit kirjeldasid ära 37% kogu varieeruvusest.

Sisemise ja välise faktori vahel esines madal negatiivne korrelatsioon ($r=-.22$, $p=.002$). Sisemise ja küsiva faktori vahel ei esinenud statistiliselt olulist seost ($r=.09$, $p=.115$), samuti ei tulnud statistiliselt oluline seos välise ja küsiva faktori vahel ($r=-.10$, $p=.098$). Ülevaade väidete jaotumisest faktoritesse on toodud Lisas 1.

Alkoholi-küsimustiku faktorstruktuur. Analüüsis eristus omaväärtuse järgi kolm faktorit. (1) Esimese faktori alla grupeerusid neli küsimust (näiteks: *Väike seltskondlik naps on loomulik; Harilikult tarbin alkoholi sõpradega koos olles*) ning seda faktorit nimetati Sotsiaalne tarbimine. (2) Teise faktorisse sobitusid kuus küsimust (näiteks: *Sage purjusolek on õigustatud; Omaette pisut napsitamine on vahel vajalik*) ja seda faktorit nimetati Aktsepteeriv hoiak. (3) Kolmandasse faktorisse laadus kolm küsimust (näiteks: *Alkoholi tarbimine aitab parandada tuju; Alkohol aitab lõõgastuda*) ning seda nimetati Terapeutiliseks tarbimiseks. Kokku seletasid need kolm faktorit ära 59% kogu varieeruvusest. Ülevaade küsimuste jaotumisest faktoritesse on toodud Lisas 2.

Kõik kolm faktorit korreleerusid omavahel positiivselt. Sotsiaalne tarbimine ja Aktsepteeriv hoiak $r=.59$, Aktsepteeriv hoiak ja Terapeutiline tarbimine $r=.49$ ja Sotsiaalne tarbimine ja Terapeutiline tarbimine $r=.48$. Esile tulid ka faktorite head seesmised homogeensused: Sotsiaalse tarbimise Cronbach'i $\alpha=.85$, Aktsepteeriva hoiaku Cronbach'i $\alpha=.83$ ja Terapeutilise tarbimise Cronbach'i $\alpha=.84$.

SWLS-i küsimustiku faktorstruktuur. Ootuspäraselt eraldus üks faktor, mille Cronbach'i α oli .75 ning mis seletas ära 40% kogu varieeruvusest.

Küsimustike alaskaalade vahelised seosed

Selleks, et teha kindlaks kas usulise orientatsiooni ja alkoholi tarbimise ja heaolu vahel esineb seoseid, teostati sammregressioonanalüüs. Regressioonanalüüs viidi läbi kõigi kolme usulise orientatsiooni (sisemine, väline ja küsiv) prognoosimiseks lähtuvalt eluga rahulolust ning alkoholi tarbimise hoiakutest. Vaadeldi, kuidas seostuvad omavahel ROS-i kolm faktorit (sisemine, välimine ja küsiv), SWLS-i ainuke faktor, ALK kolm faktorit (Sotsiaalne tarbimine, Aktsepteeriv hoiak, Terapeutiline tarbimine) ja üldised küsimused.

Tabel 1

Sisemise orientatsiooni regressioonanalüüs alkoholi ja subjektiivse heaolu küsimustega

	β	Standardviga	t	p
Sotsiaalne tarbimine	-.259	.069	-3.778	<.0003
Aktsepteeriv hoiak	-.280	.066	-4.246	<.0001
Terapeutiline tarbimine	-.355	.073	-4.876	<.0001
SWB	.175	.080	2.200	<.03
Sünniaasta	-.012	.009	-1.351	.179
Aktsepteeriv hoiak×SWB	.219	.058	3.770	.0003
Terapeutiline tarbimine×SWB	.155	.079	1.964	.052

Kohandatud $R^2=.3945$; $F(7,121)=12.91$; $p<.000001$

Sisemise orientatsiooni sammregressioonanalüüs viitab sellele, et nii alkoholi tarbimine ja tarbimise hoiakud kui ka subjektiivne heaolu omavad kirjeldusvõimet sisemise orientatsiooni skaala suhtes.

Tabel 2

Välise Orientatsiooni regressioonanalüüs alkoholi ja subjektiivse heaolu küsimustega

	β	Standardviga	t	p
Kõrgharidus (referentskategooria)				
Põhiharidus	-.304	.235	-1.293	.198
Keskharidus	-.616	.269	-2.292	.024
Lõpetamata kõrgharidus	-.598	.243	-2.459	.015
Aktsepteeritav hoiak \times SWB	.217	.061	3.543	<.001

Kohandatud $R^2=.113$; $F(4,121)=4.98$; $p<.001$

Välise orientatsiooni mitmene regressiooni tulemused viitavad sellele, võrreldes kõrgharidusega, on teised haridustasemed negatiivselt seotud välise orientatsiooni skaalaga.

Tabel 3

Küsiva orientatsiooni regressioonanalüüs alkoholi ja subjektiivse heaolu küsimustega

	β	Standardviga	t	p
Kõrgharidus (referentskategooria)				
Põhiharidus	.173	.237	.731	.466
Keskharidus	.240	.271	.885	.378
Lõpetamata kõrgharidus	.632	.245	2.583	.011
Aktsepteeritav hoiak \times SWB	.235	.062	3.806	<.0003

Kohandatud $R^2=.1357$; $F(4,121)=5.91$; $p=.0002$

Küsiva orientatsiooni mitmeseregressiooni tulemused viitavad sellele, et võrreldes kõrgharidusega on teised haridustasemed positiivselt seotud küsiva orientatsiooniga.

ARUTELU

Järgnevas arutelus antakse ülevaade uurimustulemustest. Esmajärjekorras käsitletakse uurimushüpoteese, seejärel arutletakse Usulise orientatsiooni skaala tulemuste üle ning viimaks tuuakse välja tulemused, mida ei osatud prognoosida. Kokkuvõtvalt arutletakse uuringu eesmärgi saavutatuse üle ning antakse soovitusi edasiseks uurimiseks.

Käesoleva seminaritöö eesmärgiks oli uurida kas usuline orientatsioon omab seoseid Eesti religioossete noorte alkoholi tarbimise, sellega seotud hoiakutega ja subjektiivse heaoluga. Eesmärgi saavutamiseks viidi läbi Usulise orientatsiooni skaala, alkoholi ja subjektiivse heaolu küsimustike faktoranalüüs ning seejärel teostati sammregressioonanalüüs iga usulise orientatsiooni skaala (sisemine, välimine ja küsiv) kohta.

Sisemise skaala regressioonanalüüsis ilmnes negatiivne seos kõigi alkoholi tarbimise dimensioonidega. Seega leidsid kinnitust uurimistöö alguses püstitatud esimene ja teine hüpotees. Kinnitust leidsid ka kolmas ja neljas püstitatud hüpotees – regressioonanalüüsist selgus, et ükski alkoholi tarbimise skaaladest ei seostunud otseselt ei välise ega küsiva usulise orientatsiooniga. Sellised leiud sobivad kokku teooriaga – välise või küsiva orientatsiooniga inimesed üldjuhul ei ole internaliseerinud religioossed tavad ja hoiakuid, mis enamasti on alkoholi tarbimist piirava iseloomuga. Teisisõnu, on leitud, et religioossus noorte seas omab negatiivseid seoseid alkoholi tarbimisega (Vaughan et al, 2011; Walker et al, 2007; Wills, Yaeger & Sandy, 2003, Myers, 2007; Diener & Biswas-Diener, 2008). Samas on rõhutatud ka, et religioon ei oma mitte ainult otseseid efekte alkoholi tarbimise käitumisele, vaid omab ka vahendavat mõju. Näiteks Walker jt. (2007) on leidnud, et religioossus seostub noorte puhul positiivselt enesekontrolliga, väiksema tolerantsusega alkoholi suhtes ning alkoholi terapeutilise kasutamise mitte heakskiitmisega. Sarnaseid tulemusi on saanud veel Epler, Sher ja Piasecki (2009), kes käsitlesid longituuduuringus noorte suhteid alkoholiga. Nad leidsid, et vaid veendumused ennustavad alkoholi tarbimise piiramist või sellest hoidumist tulevikus. Kuna alkoholi liigtarbimine noorte hulgas on Eestis tõsine probleem (ESPAD, 2009; WHO, 2013), siis oleks vaja pöörata enam tähelepanu ennetamisega seotud ettevõtmistele. Tõsi on see, et taolised programmid on väga ressursinõudlikud ning nõuavad põhjalikku ettevalmistust. Seega tuleb edasi uurida neid aspekte, mis omavad tegelikku mõju noorte alkoholi tarbimisele.

Kui edasi vaadata hüpoteese, siis uurimuse alguses sai püstitatud viies hüpotees – sisemine usuline orientatsioon on seotud kõrgema tajutud subjektiivse rahuloluga. Sammregressioonanalüüsi tulemuste põhjal võib öelda, et viies hüpotees leidis kinnitust. Eelnevalt on ka täheldatud, et sisemine motiveeritus religiooni suhtes omab subjektiivse heaoluga sost (Myers, 2007). Samuti on kõrgema subjektiivse heaolu tasemega seostatud religioossetel teenistustel osalemist, religioosse kuuluvustunde tugevust, suhet Jumalaga ja palvet (Ryan & Diener, 2009) – mis kõik kuuluvad sisemise orienteerituse dimensiooni. Samuti leidsid kinnitust ka kuues ja seitsmes hüpotees – regressioonanalüüsides selgub, et väline ja küsiv orientatsioon ei oma korrelatsioone subjektiivse heaoluga. Selline tulemus on kooskõlas varasemate uuringutega, kus on käsitletud subjektiivset rahuolu ja religioossust (Diener, 2009; Ryan & Diener, 2009; Diener, Tay & Myers, 2011; Myers, 2007). Kuid uuem uurimussuund on välja toonud, et vähem religioossetes maades seost tajutud heaolu ja religioossuse vahel ei ilmne (Diener, Tay & Myers, 2011). Samuti on hiljutine seminaritöö leidnud, et kõrgema subjektiivse rahulolu ja religioossuse seos ilmneb Eestis vaid vanuse kasvades (Kull, 2012). Selles kontekstis vääriks kindlasti sisemise orientatsiooni ja subjektiivse heaolu vaheliste seoste tulemused edasi uurimist.

Veidi võiks peatuda ka Usulise orientatsiooni skaala faktorstruktuuri juures (vt tabelit Lisas 1). Tuleb tõdeda, et kui võrrelda praeguses uurimuses saadud tulemusi Raisti (1998) leidudega, siis üldiselt on ROS-i struktuur jäänud samaks, kuid ometi mõned muutused paistavad silma. Kuigi käesolevas töös eristus varasemate uuringutega kooskõllaliselt ROS-is kolm faktorit, ei eristunud need samavõrd selgepiirilisel kui Raisti töös. Ilmnesid ka ROS-i faktorite vahelised korrelatsioonide erisused, nimelt on käesolevas uurimuses korrelatsioonid teisesuunalised. Eelnevalt Raisti uurimuses ilmnis sisemise ja välimise skaala vaheline mõõdukas korrelatsioon ($r=.33$), kuid käesolevalt leidi nendevaheline kerge negatiivne seos ($r=-.22$, $p=.002$). Selline järsk korrelatsioonide erisus võib tuleneda valimite erisusest. Raisti uuringu valim koosnes usuteaduskonnaga seotud inimestest, samas kui käesoleva töö valim oli religioossete kogudustega seotud indiviidide keskne. Sellist seletust toetab Donahue (1985) poolt teostatud metanalüüs, kus tuli välja, et sisemise ja välimise orientatsiooni vaheline negatiivne korrelatsioon esineb tõenäolisemalt konservatiivsema usulise orientatsiooniga valimi puhul. Silma jäi ka faktoranalüüsis esile kerkinud struktuuride sarnasused. Näiteks nagu Raistilgi, tuli faktoranalüüsis kõige selgemini esile sisemine orientatsioon, eristudes nähtavalt välisest ja küsivast skaalast. See on kooskõlas nii Allporti ja Rossi (1967) originaaluuringuga kui ka avaldatud metaanalüüsiga, mis leidis, et sisemine ja välimine skaala

harilikult laaduvad eraldi ortogonaalsetele faktoritele ja omavad vähe või üldse mitte ristuvaid laadungeid (Donahue, 1985). Rahuldavalt eristusid nii välimine kui ka küsiv skaala. Koskinen-Hagman (1999) toob välja, et välist skaalat võib liigitada veel kuni kolmeks alamskaalaks: Väline-Personaalne; Väline-Sotsiaalne; ja Väline-Teine. Samuti on identifitseeritud mitmeid alamskaalasid ka küsival konstruktil (Edwards, Hall, Slater & Hill, 2011). Käesolevasse uurimusse alamdimensioonideks liigitust ei kasutatud, kuid selleks, et saaks paikapidavaid järeldusi teha Eestlaste uskumise viiside ja motiivide kohta, tuleks selliste jaotuste kasutamine edaspidi vaid kasuks.

Kindlasti väärivad lühikest arutelu kolm sellist leidu, mida ei osatud oodata. Kõige pealt võiks välja tuua regressioonanalüüsis esile tulnud hariduse suhte küsiva ja välise orientatsiooniga. Tabelis 2 on esitatud tunnused, mis prognoosivad välist orientatsiooni. Tulemustest võib järeldada, et võrreldes kõrgharidusega on keskharidus on enim pöördvõrdeliselt seotud välise orientatsiooniga ($\beta = -.616$), sellele järgneb lõpetamata kõrgharidus ($\beta = -.598$) ning väikseim pöördvõrdeline seos (võrreldes kõrgharidusega) esineb põhihariduse puhul ($\beta = -.304$), millest võib järeldada, et kõrgema haridustasemega inimesed on vähem tõenäolisemalt välise usulise orientatsiooniga. Hetkel on võimalik ainult spekulatsioon selle tulemuste põhjuste kohta ja kindlasti ei ole mõistlik nende tulemuste põhjal teha kaugeleulatuvaid järeldusi. Kuna küsimustikus puudus hairudstasemete juures valikuvariant *omandamisel*, ja valim oli küllaltki noor ning võis veel põhikool, keskkool või kõrgkool lõpetamisel olla, siis oleks ennatlik seda arvesse mitte võtta. Järgmisena oleks vaja äramärkida ühte keerulist regressioonanalüüsi tulemust. Regressioonanalüüsi tabelitest on näha (Tabel 1, Tabel 2 ja Tabel 3), et kõigil kolmel usulise orientatsiooni skaalal omab subjektiivne heaolu koosmõju mõne alkoholi skaalaga statistiliselt olulisel määral. Kuid kahjuks jääb antud tulemuste interpreteerimine käesoleva seminaritöö piiridest välja. Hetkel saab regressioonanalüüsi põhjal öelda, et kõiki faktoreid arvestades tulid sellised seosed välja, kuid võimalikud põhjuste ja seletuste väljaselgitamiseks on vaja teostada edasisi uuringuid. Viimasena oleks mainimist väärt, selline tulemus, mida regressioonanalüüsi tabelites ei ole esitatud. Nimelt kõiki tegureid arvesse võttes ei omanud kiriklik kuuluvus regressioonanalüüsis statistilist olulist seost mitte ühegi usulise orientatsiooni ega alkoholi skaalaga. Siin kohal oleks sobilik ära märkida, et konfessioonide suhtumine alkoholi tarbimisse on erinev. Kuigi mitte ükski suurem kristlik usulahk ei poolda alkoholi liigtarbimist, ei ole alkoholi tarbimise lubavuse küsimuses erinevad konfessioonid samadel seisukohtadel. Näiteks õigeusklike üldine hoiak alkoholi tarvitamisesse erineb baptistide

üldisest hoiakust. Koskinen-Hagman (1999, lk 42) toob oma raamatus välja paari uuringu tulemused, mis võivad siin kohal olla relevantseks - on leitud, et protestantide ja katoliiklaste sisemine orientatsioon omab erinevaid mõjusid alkoholi tarbimisele. Täpsemalt siis protestantide seas mängib sisemine orientatsioon tähtsat positiivset rolli seoses alkoholi tarbimisega. Seega peaks alkoholi tarbimise ja hoiakutega seonduvate üldistuste tegemisel jääma ettevaatlikuks ning pidama silmas valimit ja nende kiriklikku kuuluvust.

Sissejuhatuses sai lühidalt terminoloogiaga seotud probleematikat puudutatud, kuid see teema on asjakohane ka siin sisse tuua. Kuna antud uurimus keskendus religioossete inimeste usulise orientatsiooni uurimisele, siis on kohati keeruline saadud tulemusi võrrelda uuringutega, mis on arvesse võtnud vaid religioosset kuuluvust. Religioossus ja usuline orientatsioon on erinevad nähtused ja paljuskki töös viidatud kirjanduses käsitletakse käesoleva uurimuse jaoks olulisi tulemusi religioosse kuuluvuse seisukohalt (eriti alkoholi tarbimise ja subjektiivse rahuloluga seonduv kirjandus). See viib paratamatult küsimuseni, et kas selline ülekanne on praeguses kontekstis õigustatud. Kuna käesolevalt on uuritud usulist orientatsiooni religioosel valimil, siis religioossust puudutavad uurimused peaksid olema asjakohased ka siin. Kui lähtuda hiljutistest usukuuluvuse ja uskumisviiside trende puudutavatest uuringutest (Euu, 2010, REL, 2011, Eurobaromeeter, 2005), siis eestlaste usulised tõekspidamised on vägagi heterogeensed. See tuleb eriti hästi välja vaadates kasvõi kuidas inimesed end usuliselt määratlevad (Altnurme, 2005; Saar, 2012). Seega Eesti üha muutuvus usulises maastikus ei pruugi ainult religioossuse määratlemine olla enam piisavaks vahendiks, et indiviide grupeerida ja selle alusel teha paikapidavaid üldistusi.

Vaadates käesoleva uurimuse tulemusi, siis võib kokkuvõtvalt öelda, et uurimuse eesmärk sai täidetud. Leiti statistiliselt olulised seosed nii usulise orientatsiooni ja alkoholi tarbimise ja hoiakute vahel, kui ka usulise orientatsiooni ja subjektiivse heaolu vahel.

Läbi on käinud juba mitmeid ideid edasisteks uurimusteks. Neid ettepanekuid kokkuvõttes võiks öelda, et kuigi Eestis on madal organiseeritud religioossus, siis vastukaaluks omausku omavaid inimesi on palju, ning seda tuleks arvesse võtta ka usulise orientatsiooni uurimisel ja teostada sarnane uuring mittereligioosel valimil ning võrrelda tulemusi.

Tänuavaldused

Täna seminaritöö juhendajaid prof Tõnu Lehtsaart ja Aire Raidveed, kes oma igatise toe ja julgustustega aitasid käesolevat seminaritööd teostada. Täna suurepärase juhendamise ning asendamatu õppimiskogemuse eest.

Kirjandus

- Allport, G. W. (1966). Traits Revisited. *American Psychologist*, 21(1), 1-10.
- Allport, G. W. & Ross, J. M. (1967). Personal Religious Orientation and Prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5(4), 432-443.
- Altnurme, L. (2005). *Kristlusest oma usuni : uurimus muutustest eestlaste religioossuses 20. sajandi II poole*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Altnurme, L. (2012). Mida võiks kirik teada eestimaalase individuaalsest religioossusest. Jõks, E.(ed).(2012). *Astu Alla Rahva Hulka: Artikleid ja Arutlusi Eesti Elanikkonna Vaimulaadist*. Tallinn: SE&JS, 193-212.
- Barrett, J. L.(ed). (2010). *Psychology of Religion: Critical Concepts in Religious Studies*. London: New York: Routledge.
- Batson, C. D., Schoenrade, P., Ventis, W. L. (1993). *Religion and the individual. A social-psychological perspective*. New York: Oxford University Press.
- Diener, E. (2009). *Assessing Well-Being: The Collected Works of Ed Diener*. Heidelberg New York London Dordrecht: Springer. Doi: 10.1007/978-90-481-2354-4
- Diener, E. & Biswas-Diener, R. (2008). *Happiness : Unlocking the Mysteries of Psychological Wealth*. Malden: Blackwell.
- Diener, E., & Ryan, K. (2009). Subjective Well-Being: a General Overview. *South African Journal of Psychology*, 39(4), 391-406.
- Diener, E., Tay, L. & Myers, D. G. (2011).The Religion Paradox: If Religion Makes People Happy, Why Are So Many Dropping Out? *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(6), 1278-1290. Doi: 10.1037/a0024402
- Donahue, M., J. (1985). Intrinsic and Extrinsic Religiousness: Review and Meta-Analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(2), 400-419.
- Edwards, K. J., Hall, T. W., Slater, W., & Hill, J. (2011). The Multidimensional Structure of the Quest Construct. *Journal of Psychology and Theology*, 39(2), 87-110.
- Eesti Konjunktuur Instituut. (2013). *Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2012*. Retrieved from http://www.ki.ee/publikatsioonid/valmis/Alkoholi_aastaraamat_2012.pdf

- Eesti Koostöö Kogu. (2011). *Eesti Inimarengu aruanne 2010/2011*. Retrieved from http://kogu.ee/public/eia2011/EIA_2011.pdf
- Eid, M. & Larsen, R. J. (eds). (2008). *The Science of Subjective Well-Being*. New York: The Guilford Press.
- Epler, A. J., Sher, K. J., Piasecki, T. M. (2009). Reasons for Abstaining or Limiting Drinking: A Developmental Perspective. *Psychology of Addictive Behaviors*, 23(3), 428-442. Doi: 10.1037/a0015879
- Eurobaromeeter. (2011). *Social Values, Science and Technology*. Retrieved from http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_225_report_en.pdf
- Krause, N. (1991). Stress, Religiosity, and Abstinence From Alcohol. *Psychology and Aging*, (6)1, 134-144.
- Jayawickreme, E., Forgeard, M. J. C. & Seligman, M. E. P. (2012). The Engine of Well-Being. *Review of General Psychology*, 16(4), 327-342. Doi: 10.1037/a0027990
- Koenig, H. G., McCullough, M. E., & Larson, D. B. (2001). *Handbook of Religion and Health*. New York: Oxford University Press.
- Koenig, L. B. & Valliant, G. E. (2009). A Prospective Study of Church Attendance and Health Over the Lifespan. *Health Psychology*, 28(1), 117-124. Doi: 10.1037/a0012984
- Koskinen-Hagman, M. (1999). *Latent Trait Models of Intrinsic, Extrinsic, and Quest Religious Orientations*. Lund: Lund University Press.
- Kull, M. (2012). Subjektiivse Heaolu ja Religiooni Seos Eestis. Seminaritöö. Tartu Ülikool. Sotsiaal- ja haridusteaduskond.
- Kulmar, T. (2006). *Üldine usundilugu: religiooniteaduse põhimõisted. Maailmausundid*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Liang, J., Krause, N. & Bennett, J. M. (2001). Social Exchange and Well-Being: Is Giving Better Than Receiving? *Psychology and Aging* (16)3, 511-523.
- Myers, D. G. (2007). Religion and human Flourishing. Eid, M. & Larsen, R. J. (eds). (2008). *The Science of Subjective Well-Being*. New York: The Guilford Press, 323-338
- Nelson, J. M. (2009). *Psychology, Religion, and Spirituality*. Doi: 10.1007/978-0-387-87573-6.
- Norton, M. I., Akin, L. B., Barrington-Leigh, C. P., Dunn, E. W., Helliwell, J. F., Burns, J., Biswas-Diener, R., Kemeza, I., Nyende, P., Ashton-James, C. E. (2013). Prosocial Spending and Well-Being: Cross-Cultural Evidence for a Psychological Universe. *Journal of Personality and Social Psychology*, 104(4), 635-652. Doi: 10.1037/a0031578
- Pavot, W., & Diener, E. (1993). Review of the Satisfaction With Life Scale. *Psychological Assessment*, 5(2), 164-172.
- Plante, T. G., & Sherman, A. C. (Eds.). (2001). *Faith and Health: Psychological Perspectives*. New York: The Guilford Press.

- Raist, T. (1998). *Usulise orientatsiooni küsimustiku adapteerimine*. Bakalaureuse lõputöö. Tartu Ülikool. Sotsiaal- ja haridusteaduskond.
- Saar, A. (2012). Eestlane ja tema usk sotsioloogi pilgu läbi. Jõks, E.(ed).(2012). *Astu Alla Rahva Hulka: Artikleid ja Arutlusi Eesti Elanikkonna Vaimulaadist*. Tallinn: SE&JS, 49-75.
- Saar Poll.(2010). *Elust, Usust ja Usuelust*. Retrieved from http://www.saarpoll.ee/UserFiles/File/Kiriku_uuring_SL AidID%281%29.pdf
- Schihalejev, O (2012). Noorte eestimaalaste ja eurooplaste hoiakud religiooni suhtes. Jõks, E.(ed).(2012). *Astu Alla Rahva Hulka: Artikleid ja Arutlusi Eesti Elanikkonna Vaimulaadist*. Tallinn: SE&JS, 230-248.
- Statistikaamet. (2013). *2011. aasta rahva ja eluruumide loendus*. Retrieved from <http://www.stat.ee/65351> (20.05.2013)
- The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs.(2009). *The 2007 ESPAD Report: Substance Use Among Students in 35 European Countries*. Retrieved from http://www.espad.org/Uploads/ESPAD_reports/2007/The_2007_ESPAD_Report-FULL_091006.pdf
- Vaughan, E. L., de Dios, M. A., Steinfeldt, J. A., Kratz, L. M. (2011). Brief Report: Religiosity, Alcohol Use Attitudes, and Alcohol Use in a National Sample of Adolescents. *Psychology of Addictive Behaviors*, 25(3), 547-553. DOI: 10.1037/a0024660
- Walker, C., Ainette, M. G., Wills, T. A., Mendoza, D. (2007). Religiosity and Substance Use: Test of an Indirect-Effect Model in Early and Middle Adolescence. *Psychology of Addictive Behaviors*. 21 (1), 84-96. DOI: 10.1037/0893-164X.21.1.84
- Wills, T. A., Yaeger, A. M., Sandy, J. M. (2003). Buffering Effects of Religiosity for Adolescent Substance Use. *Psychology of Addictive Behaviours*, 17(1), 24-31. DOI: 10.1037/0893-164X.17.1.24
- Wilson, W. C. (1960). Extrinsic Religious Values and Prejudice. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 60(2), 286-288.
- World Health Organization. (2012). *Social Determinants of Health and Well-Being Among Young People: Health Behaviour of School-aged Childre: International Report from the 2009/2010 Survey*. Retrieved from http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0003/163857/Social-determinants-of-health-and-well-being-among-young-people.pdf

Lisad

Lisa 1

Tabel 4

ROS-i väidete laadumine faktoritesse

	Sisemine skaala	Välimine skaala	Küsiv skaala
Ma vajan vaimulikku osadust	.858		
Ma vajan Jumala juhtimist	.833		
Ma püüan elada kogu oma elu oma usuliste vaadete järgi	.798		
Jumal vastab mu palvetele	.789		
Kogu mu elukäsitlus põhineb mu usul	.767		
Ma käin kirikus, sest Jumal on mind kutsunud	.734		
Tahan loobuda oma plaanidest, kui selgub, et Jumala tahe on teistsugune	.726		
Lõpuks pole erilist tähtsust sellel, mida ma usun-peaasi et ma oleksin hea	-.688		
Olen sageli tundnud Jumala või kellegi jumaliku lähedalolu	.665		
Ma lihtsalt leian enda jaoks Pühakirjast lahendusi	.635		
Ma pean oluliseks veeta aega üksi vaikselt mõtiskledes ja palvetades	.620		
Usk on mulle tähtis, kuna ta vastab paljudele küsimustele elu mõtte kohta	.618		
Peaasi on, et ma millessegi usun; millesse, see pole nii oluline	-.618		
Minu usk määrab mu identideedi	.615		
Palvevastust võib sama hästi tõlgendada kui juhust	-.588		
Kuigi ma usun, ei lase ma sellel mõjutada oma igapäevast elu	-.541	.451	
Ma loen kirjandust oma usu kohta	.471		
Kuigi ma usun, tunnen ma, et paljud asjad on mulle	-.456	.344	

elus tähtsamad		
Ei saa kindlalt teada, kas inimene elab pärast surma	-.455	
edasi		
Jumalat ei saa millegagi tõestada	-.434	.376
Palved, mida ma üksi palvetan, tähendavad minu jaoks		
sama palju kui need, mida ma palvetan	.409	
jumalateenistustel		
Ma jätan kirikusse minemata vaid vältimatute	.390	.314
takistuste puhul		
Sõltumata religioonist Jumal on üks	.616	
Palvetamise eesmärgiks on kindlustada õnnelik ja	.495	
rahulik elu		
Palvetan kirikus, sest kõik teised teevad seda	.492	
Ma tunnen usu vastu huvi, sest mulle meeldib aega	.489	
veeta koos sõpradega kogudusest		
Mõnikord pean ma vajalikuks oma usulistes		
seisukohtades järele anda, et säilitada oma sotsiaalsed	-.362	.471
ja majanduslikku heaolu		
Ma käin kirikus, sest mu kunagised	.421	
pühapäevakoolikaaslased käivad seal		
Eelkõige pakub usk mulle lohutust probleemide ja	.410	
murede ajal		
Palve on peamiselt selleks, et saada kergendust ja tuge	.304	.389
Ma palvetan peamiselt sellepärast, et mind on õpetatud	.383	
palvetama		
Küsimused on mu usukogemuse juures palju	.379	
tähtsamad kui vastused		
Lõplikku tõde polegi võimalik teada	-.332	.368
Käin kirikus sellepärast, et kogudus hoolitseb mu	.321	
materiaalsete vajaduste eest		
Üks põhjus, miks ma kuulun kogudusse, on, et see	.308	.307
aitab ühiskonnas oma kohta leida		
Ma tulin kogudusse, sest ei taha kaotada oma	.308	

kristlasest sõbra soosingut	
Minu usulist arengut on tagant tõuganud mu järjest suurenev teadlikkus oma identiteedist	.479
Kirikus käia on oluline, sest seal leiab sõpru	.472
Usun, sest mulle meeldib oma elu millegi järgi seada	.466
Võib väita, et ma väärtustan oma usulisi kahtlusi ja ebakindlusi	.447

Lisa 2

Tabel 5

Alkoholi küsimustiku väidete laadumine faktoritesse

	Seltskondlik tarbimine	Aktsepteeriv hoiak	Terapeutiline tarbimine
Väike seltskondlik naps on loomulik	.769		
Harilikult tarbin alkoholi sõpradega koos olles	.755		
Alkohol on aktsepteeritav vaba aja veetmise vahend	.681		
Õige on olla täiskarsklane	-.676		
Mitu korda nendest[viimase kuu alkoholi tarbimistest] oled joonud üle kolme ühiku alkoholi korraga		.855	
Sage purjusolek on õigustatud		.732	
Vahel võib end purju juua	.333	.471	
Alkohol on aktsepteeritav vahend stressi maandamiseks		.429	.342
Omaette pisut napsitamine on vahel vajalik		.417	
Alkoholi tarbimine aitab parandada tuju			.985
Alkohol aitab lõõgastuda			.710

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Hõbe Treufeldt